

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Commentarii Exegetici In Apocalypsim Ioannis Apostoli

Viegas, Brás

Parisiis, 1615

Commentarivm Primvm Exegeticvm. De sanctiſſima Deipara: in quo explicatur, quomodo ea ſit ſignum magnum: & cur in cœlo dicatur apparuiſſe.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39261

Ioann. ex professo Virginem beatissimam non tantum adumbrare, sed ad viuum exprimere voluisse. Illud interim cum omnibus Patribus nobis præfandum est, nihil in laudem Virginis non dico à nobis, qui nihil sumus, sed ne ab omnibus quidem scriptoribus pro eius dignitate afferri posse. Cum enim Deus sit in Sanctis omnibus suis admirabilis; in Virgine tamen beatissima sic omnem admirationem superauit, vt in tanto opere eum satis mirari non possimus, iustusque multo esset illum silendo, quam loquendo suspicere. Quò etiam videtur spectasse Regius vates, cum dixit Psal. 64. *Te decet Hymnus Deus in Sion:* Psal. 64. 1. D. Hieron. pro quo transtulit D. Hieron. iuxta veritatem Hebraicam: *Tibi silentium laus Deus in Sion.* Cur enim in Sion potius, quam alibi silentium laus Dei est, nisi quia Virgo beatissima Sion est multo, quam terrestris illa præstantior, in cuius fabrica admirabili si Deum eius opificem laudare quis experat, silentium pro laude adhibendum sit? Quare que in eius laudem deinceps cum Ioanne dixerimus, silentij potius loco, quam commendationis vilius haberi, ac duci volumus. Hanc igitur nostram in tractandis Virginis laudibus infantiam ingenuè confitentes aggrediamur iam cum Moysè Exodi 3. ad videndam visionem hanc magnam: simulque deponamus calceamenta de pedibus, & inuolucra carnalium cogitationum: quemadmodum in eandem sententiam interpretatur D. Bern. ferm. super *signum magnum*, vt videlicet nihil in Virgine terrenum, nihil humile, sed omnia planè diuina, ac sublimia de Dei matre, & cogitatione comprehendenda, & oratione explicanda esse arbitremur. Exod. 3. D. Bernard.

COMMENTARIUM PRIMUM EXEGETICUM.

De sanctissima Deipara: in quo explicatur, quomodo ea sit signum magnum: & cur in caelo dicatur apparuisse.

Virginem beatissimam esse signum magnum, id est, miraculum magnum.

SECTIO PRIMA.

RECOLENDA est ex superiori commentario triplex illa signi vsurpatio pro miraculo, pro vexillo, pro scopo, quæ omnia cum in Virgine demonstranda sint, nunc de prima acceptione differendum. B. Virgo miraculum maximum.
Primum igitur Virgip ipsa per se maximum quoddam in mundo miraculum, & prodigium fuit. Sic enim appellat D. Ignatius epist. D. Ignatius. ad Ioannem his verbis: *sicut nobis a fide dignis narratur, in Maria matre Iesu humane nature sanctitatis Angelica copulatur, & hac talia excitauerunt viscera nostra, & cogunt*
M m ij

valde desiderare aspectum huius, si fas est dari, cœlestis prodigij, & sacratissimi spectaculi: cui cōcinit D. Epiphanius. serm. de laudibus Deiparæ, ubi eam appellat cœli, terræque mysteriū & stupendū miraculum: & D. Chryl. serm. de Virgine: *Magnum*, inquit, reuera miraculū fratres dilectissimi fuit beatae sepe virgo Maria. Et D. Ioān. Damasc. orat. i. de Mariæ natiuitate appellat Virginem miraculū omnium miraculorum maximè nouum, imò & miraculorū abyssum, ita vt in ea tanquā in abyssō quadam profundissima multa lateant miracula, quæ vt in abyssō recondita omnino penetrari nequeant: additque: *Sileat iam sapientissimus Salomon, nec iam nihil sub Solenouum esse assermet.* Eccles. i. Et quidem merito, cum Hieremias exclamet cap. 31. *Creauit Dominus nouum super terram: sœmina circumdabit virum.* Nec verò Patres dumtaxat Virginem miraculū appellant: sed idem etiam non obscure innuunt sacræ literæ, veluti Exod. 3. cum rubus ille ardeat in figurā Virginis magna visio appellata est à Moyse, hoc est, prodigiosa quædam visio. Aduerte autem Virginem fuisse miraculum non solum cōparatione operum naturæ: sed quodd magis est, cōparatione operum gratiæ. Pro cuius rei maiori intelligentia annotandum est ex D. Thom. i. p. q. 105. art. 7. miraculum dici ab admiratione, eamque cōsurgere, cum effectus est manifestus occulta causa: verum non quicquid, cuius causa latet, miraculum esse, sed illud tantum quod totius naturæ vires excedit: quæ enim causas habent naturales, etsi incognitas, non miracula, sed mirabilia appellantur. Illud aduertendum requiri præterea ad rationem miraculi, vt non fiat à Deo ordinariè, & communi lege: itaque nō sufficere effectum esse supernaturalem. Hinc enim est, quod peccatoris iustificatio non dicatur miraculum, etsi omnes naturæ vires superat.

Ex his iam manifestè collige, cur Virgo inter omnes Sãctos miraculi appellatio- nem mereatur: quamuis enim communis sanctitas cursum naturæ superet: quia tamen innumerabiles in Ecclesia Sancti omni ætate floruerunt, nō potuit eorum sanctitas rationem habere miraculi. At quoniam sanctitas Virginis, præterquam quodd fuit supra naturam, fuit etiam extraordinaria: imò sine exemplo: inde est, quodd miraculū, & prodigium optimo iure appellari possit. Itaque sicut datur miraculum cōparatione operū naturæ, quia excedit omnem ordinem naturæ: ita Virgo cōparatione operum gratiæ miraculū fuit, quia in genere sanctitatis fuit supra communem ordinem gratiæ non tantum in hominibus, sed in ipsis etiã Seraphim supereminet. Inde est enim, quodd Virgine cœlum ingressa eius magnitudine, & nouitate quasi ad quoddam miraculum omnes illæ cœlestes Hierarchiæ in admirationem, & stuporem conuersæ fuerint, quemadmodum ipsæmet consistuntur legem gratiæ circumfluens. Quo loco est aduertendum nomen *deliciarum* hoc ipsum nō obscure indicare: quati enim gratiarum omnium delicias extraordinario more Deus in Virgine collocauit. Vt enim Principes præter cōmunem hortorum nitorem soler vitidaria pulcherima regali planè magnificentiã: & extraordinarijs sumptibus ad sui ipsorum delicias peregrinis plantis conferere: ita videtur Deus præter communes Sãctorum hortos topiarum istud Virginis ad captandã aram delicijs omnibus, & extraordinarijs quibusdam plantis conferuisse. Eundem Angelorum stuporem propter portentosam Virginis magnitudinem intueri licet in illis Cherubim, quos præcepit Deus Moyse, vt in propitiatorio collocaret, qui sese mutuo respiciebant conuersis vultibus in propitiatorium, qui esse solet admiratiuum habitus: quasi enim stupefacti propitiatorio conspecto ad se iterum admirabundi oculos conuertebant. Nemo verò crediderit Cherubim in materialis illius propitiatorij obstupuisse cōspectum, nisi propter mysteriū, quippe etsi intellige-

rent in eo, & Christum, & Virginem representari, Porro sciendum illos Cherubim ex traditione Hebræorum habuisse elegantium puerorum formam, vnamque; ex iis marè, alterum feminam fuisse, ut auctor est Arias Môt. in suo tract. de tabernaculo, & de propitiatorio, ut ita Deus auctor naturæ monstraretur: quo fit, ut Virginem, & naturam, & gratiam admirantur tanquam gradum quoddam, & naturam, & gratiam miraculorum.

At quoniam ista miracula fuerunt: Respondet Epiph. ser. de laud. Deiparæ: *O Virgo sanctissima, quæ exercitus Angelorum in stupore deduxisti: stupendum enim est miraculum in cælis mulier amicta sole: stupendum miraculum in cælis mulier gestans lucem in vultu: stupendum miraculum in cælis alter thron. Cherub.* Adde: stupendum miraculum in terris femina mater Dei: stupendum miraculum in terris femina mater simul, & virgo: stupendum miraculum in terris femina maior mundo, quæ videlicet in utero clauit, quem totus non capit orbis: & ex D. Basilio in annunciatione Mariæ: *Vidit Creatura, quod antea visum est nusquam, ne prole, quæ suam matrem erat parens, & infantem, qui genitricem et a se longe anteibat.*

Nec verò dūtaxat Virgo miraculorum est, sed ut D. Io. Damasc. eleganter dixit orat. r. de Natiuit. Mariæ, miraculorum officina. Eundem loquendi modum viurpauit And. Hierosol. serm. in salutationem Deiparæ, cū eam Verbi officinam appellauit: & Arnold. Carnotens. tract. de laudib. Mariæ, Spiritus sancti officinam. Sed elegantius Damasc. officinam miraculorum: nimirum summus ille miraculorum opifex Deus, cum sparsim multis in locis miracula tanquam propria potestatis suæ opera cōficeret, tādē ut arte sua magis cōmenderet, sacratissimam Virginem veluti quandam miraculorum officinam decreuit extruere, ex qua tanquam ex officina omnia miracula prodiret: & qui miraculorum aliquod eximium requireret, ad hanc accurreret officinam Virginis, vbi ea & plura, & maiora efficeretur. Atque ut interim omittā innumera miracula, quæ quotidie intercessionem Virginis fieri cernimus, quis non videat optimo iure Virginem miraculorum officinam appellari posse propter mysterium incarnationis in ea perfectum, quæ ab Esai. c. 10. consummatio, & abbreviatio dicitur, videlicet omnium diuinorum operum: Enimvero cū incarnatione admiranda quædam prodigia coniuncta sunt, ex quibus Dionys. Carth. lib. 1. de laudib. Virginis, art. 30. nonnulla commemorat, cuiusmodi illa sunt, infinitè distantia immediata vnio, præsubstantentis personæ vera generatio, diuinæ, & humanæ naturæ hypostatica coniunctio, æterni recens prodigio, denique cū humanitas sit vnita verbo personaliter, tamen non vbi eūque; est persona Verbi, ibi & humanitas esse: sed ut vno verbo cōplectamur omnia, maximum omnium prodigium est ipsa Verbi incarnatio ex Virgine, quod vel simpliciter dictum tantum est miraculum, ut omnium miraculorum instar obtineat, quemadmodum non obscure indicat Esai. c. 7. vbi cū de mādato Domini diceret Achaz Regi Iuda, ut peteret sibi signum à Domino siue in profundum inferni, siue in excelsum supra: & ille per sumam impietatem illis verbis occultatā: *Non petam, & non tentabo Dominum, reuelaret, subiunxit Propheta: Propter hoc dabit vobis ipse Dominus signum, Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod interpretatur, nobiscum Deus.* Quibus verbis indicauit incarnationem verbi ex Virgine comprehendit in se omnia miracula, quæ siue in cælo sursum, siue in inferno deorsum ab Achaz prohibito postulari potuissent: de quo loco fusius Sect. sequenti.

Quodnam verò maius miraculum, quam illud, quod tempore Ezechia Regis contigit, cum in horologio Achaz patris eius Sol decem lineis regressus diuinam de Ezechia vita proroganda promissionem cōfirmavit, 4. Reg. 20. & Esai. 38. quod sanè miraculum multo vetius factum est in Virgine. Illa enim fuit horologium quoddam solare, ac diuinum, quod Christi solis iustitiæ, & altitudinē, & declinationem monstrauit: eamque virtus altissimi instar styli erecti ad cursum Solis monstrandum

Arias Ment.
B. Virginem
Et natura
admiratur,
Et gratia.
III.

D. Epiph.
B. Virgo su-
pendum mi-
raculum, in
cælis, & in
terris.
D. Basili.

III.
D. Io. Dam.
Officina mi-
raculorum.
Andr. Hiero.
Arnol. Carn.

Esai. 10.
Incarnatio-
nis mysterium
consummatio
operum Dei.
Carthof.

Idem myste-
rium instar
omnium mi-
raculorum.
Esai. 7. 12. 14

V.
4. Reg. 20.
Esai. 38.
B. Virgo ho-
rولو, in sola-
re, ac diuinum

obumbravit. Denique sol iustitiæ decem lineis regressus Diuinas de generis hu-
mani salute, & redemptione promissiones impleuit. Decem, inquam, lineis re-
gressus, quia minoratus paulò minus ab Angelis per nouem Angelorum ordines
descendens in decimam vsque humanæ naturæ lineam remeauit. De Christo enim
hanz horologij figuram accipit Eucher. lib. suo 4. in lib. Reg. c. 28. quanquam ali-
ter decem lineas interpretatur, quas non est huius loci commemorare. Accedit,
quod in Virgine, & ex Virgine formatus fuit Christus Dominus qui summum
quoddam per se prodigium fuit, vt vel hac vna ratione Virgo officina miraculo-
rum dicenda sit. Quodd enim Christus summum quoddam prodigium, & miracu-
lum fuerit, ipsemet confitetur Psal. 70. *Tanquã prodigiũ factus sum multis.* Cuius loci
triplex est lectio: vna est, *Prodigiũ factus sum multis*, vt vulgatus transtulit, redditur-
que is sensus: Multi me refugiunt tanquã monstrũ aliquod, & tẽ prodigiosam: vn-
de & me Samaritanũ, & Dæmoniu habentẽ vocant. Quã expositionem sequitur
D. Hier. illique concinit, quod sequitur: *sed tu adinor fortis.* Atque id quidẽ magis
conuenit Christo in passione, & cruce: maximũ enim prodigiũ fuit videre homi-
nem tam extraordinariẽ patientem, tanta animi æquabilitate, vt instar monstri, &
prodigiosæ rei fuerit tam insignis patientia. Altera lectio est: *Tanquã portentũ factus
sum multis*: sic enim transtulit D. Hier. in sua versione ex Hebræo. Tunc verò signifi-
catur Christũ fuisse insigne exemplũ Diuinorũ iudiciorũ, & iræ aduersus pecca-
tores: siquidẽ eo quodd humani generis peccata in seiplo suscepit vindicanda, tanta
in eum Diuino iudicio tormenta irruerunt, itaque suo exẽplo portendit, & si-
gnificauit incredibilia peccantes apud inferos manere supplicia. Hoc eodem sen-
su Dominus cũ præcepisset Esaiã, vt nudus, & discalceatus incederet: subiunxit:
Esaie 20. 3. *Sicut ambulauit seruus meus Esaias nudus, & discalceatus: trium annorum signum, & porten-
tum erit super Ægyptum, & super Æthiopiã.* Esaie 20. Similiterque Ezech. ca. 12. ad
captiuitatẽ, & transmigratiõẽ populi designandũ voluit instar transmigrãtis sar-
cinas humeris portare, & de loco in locum per medium populi veluti peregrinũ
huc, & illuc discurrere: & subiunxit: *Quia portentum dedi te domui Israel:* imo implet
sancti dum à Deo in hac vita laboribus exercentur, portenta quædam sunt, quæ
mortalibus significant sempiternam felicitatem laboribus comparandam, & in-
ferorum cruciatus penitentia, & laboribus redimendos. Sic enim accipiendum
est illud Zach. 3. *Audi Iesu sacerdos magne, tu & amici tui, qui habitant coram te, quia vi-
ri portendentes sunt.* Tertia lectio, quæ iam ad rem facit, ea est: *Miraculum factus sum
multis*: eamque tradit Caiet. in sua ex Hebræo translatione, quanquam de Dauide
interpretatur, qui dicitur fuisse miraculũ sui tẽporis, quoniã adhuc puer vrsium,
& leonem, imo & Gigantem interfecit: sed rectius ad Christum pertinet, qui ma-
iori iure omnium seculorum miraculorũ fuit. Cũ igitur Christus, qui summũ,
& maximum, imo solus per excellentiam miraculum fuit, ex Virginis vtero tan-
quam ex officina prodierit: quis iam dubitet Virginem illustrissimam quandam
miraculorum officinam appellare, nec videat meritò Ioanni non quodlibet si-
gnum, sed signũ magnũ in cælo apparuisse? Atque hæc de prima signi acceptione.

Virginem esse signum magnum, hoc est, vexillum magnum.

SECTIO II.

Prima signi pro miraculo acceptione explicatã, iam dicendũ de secunda, qua
signum pro vexillo sumitur, quæ non minus, quàm præcedens in Virginem
beatissimam conuenit. Primum igitur Virgo fuit vexillum quoddam magnum,
quod

quod Deus suæ potentia, misericordia que erexit: siquidem hæc in Virgine multo magis illuxerunt per incarnationis mysterium, quam in cæteris omnibus operibus illustrissimis, quæ Deus in omni ætate confecerat.

Pro quo est aduertendum mysterium incarnationis peculiari quadam ratione appellari in sacris literis opus Dei, vt est perspicuum ex Abac. 3. *Domine audiui auditionem tuam, & timui: Domine opus tuum in medio annorum uiuifica illud.* Quem locum vel ipsi Hebræi, vt testatur D. Hier. ad Messiam spectare existimarunt, vocariq; à Propheta in memoriâ ipsi Deo aduetum Messia: cæto ante promissum. Porro obseruandum obiter pro *uiuifica illud*, esse Hebraicè, וַיִּחַי לְרַגְלֵי אֱלֹהִים, quæ in cal significat viuere, & in piel viuificare, vt sit sensus vniuersa Dei opera ante incarnationem veluti mortua: postea vero per incarnationem fuisse viuificata ad eum se me sensum, quo prima illa lineamenta, quibus pictor in tabella imaginem designat, mortua sunt, & postea cum superinductis coloribus illustratur, spiritum recipere, & viuificari dicuntur: quare illud indicauit Propheta Deum per oia opera præcedentia quasi quasdam lineas incarnationis descripsisse ad perfectam quãdam imaginem suæ potentia, & misericordia exprimentam, tandemque per incarnationem eam quasi superinictis coloribus illustrasse. Dicitur etiã idẽ verbũ de reparatione, & instauratione ædificiorum, quæ diruta, & collapsa fuerat, veluti. i. Paral. 11. *Iob instaurationem residuum ciuitatis:* vbi D. Hier. trãstulit, *Extruxit, seu ædificauit reliqua urbis:* iuxta quam acceptionem incarnatio fuit veluti quædam instauratione omnium ædificiorum, quæ Deus extruxerat: omnia enim per peccatum veluti diruta, collapsaque fuerat: quod etiam non prætermisit Paulus, cum dixit ad Ephes. 1. *Instauraret omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt:* & Amos 9. *In die illa suscitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit, & reedificabo aperturas murorum eius, & ea quæ corruerant, instaurabo.* Altero etiam testimonio probatur incarnationem esse peculiari ratione Dei opus, quod detumitur ex Esai. 6. vbi diuinæ personæ ita secum loquuntur: *Quem mittit, & quis ibit nobis?* Cum enim ait Deus: *Quis ibit nobis?* significat opus illud suum esse, ad suumque honorem spectare: aliàs enim non dixisset: *Quis ibit nobis?* sed, quis ibit hominibus? notandumque est maximum Dei affectus erga homines, siquidem vtilitatem hominum appellat suam: & obiter obseruandum mysterium Trinitatis in illa mutatione numeri, *mittit & nobis.*

Sed quare mysterium incarnationis peculiari ratione dicitur opus Dei? Duplici nimirum de causa: primum, quia fuit opus summæ potentia, deinde quia opus summæ misericordia, quæ duo pœciliaria sunt diuinitatis iuxta illud Psal. 61. *Duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia.* Quod autem incarnatio opus fuerit summæ potentia, ipsamet Virgo sanctissima significauit Luc. 1. cum dixit: *Fecit potentiam in brachio suo.* Quo loco primum aduerte incarnationem appellari per excellentiam non opus potentia, sed ipsamet potentia diuinam hoc sensu: *Fecit potentiam*, id est operatus, fuit incarnationis mysterium, quod tantæ potentia est, vt appellari possit ipsamet diuina virtus, & potentia. Secundò, Obseruandum hanc potentiam, siue hoc potentia opus eximium dici factum fuisse in brachio Dei, vt indicetur quantum conatum Deus in eo efficiendo adhibuerit, vt more nostro loquamur. Cælos enim manu dumtaxat, imò & summis digitis formare suffecerat iuxta illud Ps. 101. *Opera manuum tuarum sunt cæli:* & Psal. 8. *Quoniam video cælos tuos opera digitorum tuorum.* Mirabilia etiã illa, quæ in Egypto patrauit, vno digito effecisse memoratur Exod. 8. *Digitus Dei est hic.* At verò in incarnatione, quod erat opus maioris negotij, integro brachio potentissimo opus fuit: imò ad vltimum vsq; suæ potentia peruenit Deus. Verum enim verò etiam omnem suam potentiam exerat, non potest ex genere operis maius opus efficere, quam incarnationis mysterium:

B. Virgo vexillum potentia & misericordia diuina.

II. Abac. 3. 2. Hebræi, incarnatio per excellentiam opus Dei.

Opera Dei per incarnationem viuificata, & instaurata.

1. Paral. 11. 8. D. Hieron.

Ephes. 1. 10. Amos. 9. 10.

Esai. 6. 8.

Affectus Dei erga homines III.

Psal. 61. 12. Incarnatio opus potentia diuina. Luc. 1. 31.

Psal. 101. 26. Psal. 8. 4. Exod. 8.

In incarnatione usque ad vltimum potentia peruenit Deus.

- quam potissimum ob causam in eo conficiendo comparatur figulo Hierem. 18. *Descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam. Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis: conuersusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius: in quo typo hominis lapsus, & instauratio exprimitur. Verè enim homo, quem Deus è luto formauerat, vas erat fictile, quod tam citò fractum est, vt adhuc voluente rota fractum fuisse videatur: idcirco enim dicitur: *Faciebat opus suum super rotam, & dissipatum est.* Verùm eo fracto figulus alterum vas longè pulchrius, Christum videlicet efformauit, in quo genus humanum in primo Adà dissipatum rursus tanquam in secundo instauraretur. Ratio verò similitudinis præter alia colligitur ex figuli descriptione, quæ commemoratur Eccl. 38. *Figulus sedens ad opus suum, conuertens pedibus suis rotam, qui in solitudine positus est: sper propter opus suum, & in numero est omnia operatio eius (aliàs legitur, numerata:) in brachio suo formauit lutum, & ante pedes suos curuabit virtutem suam: vbi notanda sūt postrema illa verba: *Curuabit virtutem suam.* quasi enim necesse fuit, vt omnipotentiam suam Deus vsq; ad vltimū exerceat, & quasi curuaret, & flecteret, vt ad tantum opus efficiendum pertingeret: imo innuitur quodammodo ipsam Dei potentiam tanti operis magnitudine, ac difficultate curuatum fuisse, quemadmodum figulus flectit fortitudinem suam incuruando se deorsum ad perfectionem operis.**
- III. Ex quibus iam liquidè patet incarnationem esse opus summæ potentie. Quod verò præterea sit misericordie opus, dixit Zacharias Pater Ioannis Baptistæ, cum de incarnationis mysterio loquens cecinit: *Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti: & in cantico Virginis, suscepit Israël puerum suum recordatus misericordiam suam: quasi enim præcedentibus seculis oblitus fuerat Deus misericordie potentiam magis, & iustitiam, quam misericordiam ostendens. Atque ad hanc ipsam misericordiam spectauit Abac, cap. 3. illis verbis: *Cum iratus fueris, misericordia recordaberis,* hoc est, illius misericordie, quam promissisti de incarnatione filij, vt videlicet cum iratus fueris, tantæ misericordie recordatione supplicium, & iram temperes. Quod verò hæc etiam misericordia, sicut & potentia summa fuerit, nec maior ex genere esse potuerit, inde manifestè concluditur, quod tanta fuit, quanta est ipsa Dei magnitudo: quemadmodum non obscure indicatur Eccl. 2. cum dicitur: *secundum magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipse est,* seu vt habetur Græcè: *sicut magnitudo illius, sic & misericordia illius:* vt non sit tantum sermo de misericordie attributo, prout est in Deo, sed etiam de eius effectu ad extra per incarnationis mysterium, in quo opere tanta reperta est misericordie magnitudo, vt maiorem Deus exhibere non possit.*
- V. Cum igitur opus incarnationis Dei sit proprium propter potentiam, & misericordiam, quæ in eo summa fuerunt, illudque in Virgine, & ex Virgine perfectum fuerit, merito in ea Deus magnum suæ potentie, & misericordie vexillum erexit: se dicitur: id quod disertis verbis dixit Elaias cap. 7. *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel:* nam pro eo, quod nos habemus signum, est Hebraicè $\eta\mu\alpha\lambda$ quod nomen etiam vexillum significat, vt patet Num. 2. *Singuli per turmas signa, atque vexilla castrametabuntur:* vbi pro signa, est Hebraicè *Orthoth.* Verùm pro huius loci, quem iam superius tetigimus, perfecta intelligentia sciendum est Rasim Regè Syriæ & Phacee Regem Israël conspirasse aduersus Achaz impiissimum Regè Iuda, & Hierusalem grauissima obsidione cinxisse: Deum tamen misisse Elaiam, qui Achaz Regi polliceretur fore, vt solueretur obsidio, dubitantique Regi dixisset: *Peteris signum à Domino Deo tus in profundum inferni, sive in excelsum supra: quasi diceret, vt interpretatur D. Hieron. *Fis, inquit, vt scindatur terra, & grandi hiatus inferni pateant: an vt aperiantur cali,**

ezali At Rex impiissimus respondit: *non petam, & non tentabo Dominū*, quod non humilitatis fuit, sed impietatis, & superbia: sciebat enim, inquit Hier. Rex impius si signū peteret, continuō dandū, Deūque, quod ipse maximē refugiēbat, glorificandū prae omnibus idolis, quā ipse venerabatur. Deniq; iratus Propheta, quod non solum Prophetas persequeretur, eorūque dicta cōtemneret: (hoc enī est molestum esse hominibus) sed etiam iubentis Dei sententiā repugnaret, adiecit: *Propter hoc*, hoc est, quia times fore, vt Dei potentia, & bonitas declarentur soluta obfusione, & impleto signo, quod postulaueris, ob hoc ipsū, id est, vt Dei bonitas potentia que resplendeant, *Dominus ipse dabit vobis signum*, hoc est, iuxta ea, quae diximus, suae potentiae, bonitatisque vexillum eriget, quod omnibus sit conspicuū: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium*. Itaque vexillum Deus misericordiae suae, & potentiae erexit in Virgine tanquam in sublimi aliqua turri, quod à mortalibus omnibus videretur, & potentiam suam ac bonitatem Gentibus omnibus praedicaret.

Secundō. Est Virgo vexillum pulchritudinis: enim verò tot, tantisque & natura, & gratia dotibus eam Deus locupletauit, vt quasi vexillum pulchritudinis in vniuerso Sanctorū omnium exercitu gestare ipsa videatur. Et quoniam tam eximia pulchritudo omnium in se amorem, praecipueque ipsius Dei conciliabat, per antonomasiam, & quasi poetico more ea ipsa pulchritudo dicta est amor Cant. 2. vbi pro eo, quod nos habemus: *Ordinavit in me charitatem*: est ad verbum in Hebræo quemadmodū transtulit Sanct. Pag. *Vexillum eius super me amor*: nam vt superiore commentario annotauimus, verbū *Dagal*, quod eo loco habetur, idem est, ac vexillari, seu vexillum gerere, & significat eminentē esse in re aliqua, sicut dicitur est vexillū praeferre, quod totus sequatur exercitus. Itaque significatur Virgine totius probitatis, & gratiarū vexillum praeferre, & ceteris omnibus excellere. Nec verò est insolens aliquid per excellentiam appellati in sacris literis amorem propter eximiam pulchritudinem: etenim eodem li. Cant. c. 3. cum dicitur de ferculo Salomonis: *Media charitate, seu amore constravit*, ibi charitas, siue amor pro ipso Salomone ponitur, qui propter pulchritudinem, quam in eo ferculo praeseferbat, amor ipse per excellentiam dicitur, vt sit sensus, *Media*, id est, sellam, quae erat in medio ferculi, ipsemet amor, hoc est, Salomon occupabat, vt alias fusiū diximus.

Porro notandum duplici de causa vexillū in vrbe aliqua, seu turri collocari solere, tum vt argumēto sit eam vrbe bello victā fuisse, sub eiusque potestatem redactam, cuius est eiusmodi vexillum: tum etiam, vt indicetur eam vrbe non victam, sed victricem esse reliquarum, atque ei ceteram omnē regionē subiectam, eamque vt principē, & vexilliferā agnoscere. Ob vtrāque igitur rationē vexillum pulchritudinis, siue amoris in Virgine erectum dicitur, tum quia ipsa à Deo victa per amorē fuerit, tum etiā quia ipsa Deum sua pulchritudine quodammodo vicent, & ad sese amādū, imo ad libi patendū per carnis Assumptionē pertraxerit. Et quidem, quod Virgo victa à Deo fuerit, eamque ob causam vexillum praeferat quasi subiecta, nō obscurē elicitur ex illis eius verbis Cant. 5. *Adiuro vos filia Hierusalem, si inueneritis dilectū meum, vt nunciatis ei, quia amore langueo*: lanē tanquam victa amore sponsum suum de nocte queritabat, lauciata nimirum amoris eius telo, quod sanē simulcum manu per ostijforam en misit, cum eam ad se de nocte colligendum inuitauit: haesit enim iam inde infixā in eius corde non lethalis, sed vitalis arundo amoris ab sponso contorta. Etenim pro, *langueo*, est Hebraice, *נרתי* à radice *נרתי*, quae non solum agrotare significat, sed etiam vulneratum esse, vt patet 3. Reg. 22. *Et ecce me & exercitū, quia vulneratus sum*: vnde Septuaginta transtulerunt: *vt nunciatis ei, quia vulnerata amore ego sum*. Si igitur sponsa se vulneratam confitetur, planē bellum indicat, in quo eam sponsus vulnerauerit, superauerit,

In Virgine
tanquam in
turri miseri-
cordiae vexil-
lum erexit
Deus.

VI.
B. Virgo ve-
xillum pul-
chritudinis.
Cant. 2. 4.

Sanct. Pag.

Item gratia-
rum omnium.

Cant. 3. 10.

VII.

B. Virgo per
amorē victa
à Deo.

Cant. 5. 8.

3. Reg. 22. 34.

Septima.

subiecerit, vt vexillum amoris quasi eius captiuam gestare merito dicatur.

VIII. Rursus, quoddammodo Virgo sponsum sua pulchritudine superauit, eamque etiam ob causam tanquam victrix vexillum amoris gestet, sponsum ipse constitetur. *Cant. 4. Pulnerasti cor meum sicut mea sponsa: vulnerasti cor meum in vno oculo tuo, in vno crine colli tui.* Vbi Septuaginta pro: *Vulnerasti cor meum, transulerunt, & vna p[er]didi vocem, id est, excordasti, & stupefecisti:* quanquam hanc sententiam non ad sponsum sed ad filias Hierusalem retulerint transferentes: *excordasti nos, vt filiae Hierusalem eximia sponsa pulchritudine quasi obstupescita fuerint: sed iuxta editionem vulgatam, sponsum est, qui loquitur, & constitetur se à Virgine victum, & quodammodo prostratum, eamque sibi ita prostrato quodammodo blandè insultantem cor eripuisse, ita vt iam ipsius cor in Virginis potestate remanserit, eiusque domina effecta fuerit.* Atque hinc colliges cur sponsa sponsum cor suum appellauerit. *Cant. 5. Ego dormio, & cor meum vigilat:* sic enim eum locum intellexit R. Salom. *Cor meum vigilat,* id est, qui meum est cor, cum ego dormio, ipse ad me custodiendam vigilat. Et quidem merito, cum enim cor sponso eripuisse, suumque fecisset, potuit nimirum eum per illam amoris transformationem cor suum appellare, quippe cum eo tanquam corde iam viueret, vt si quis deinceps sponsum ei auferre conaretur, perinde faceret, ac si ei cor ipsum auelleret, vitamque eriperet. Hac igitur victoria, quam de sponso consecuta est Virgo tam opimis ei spoliis detractis, ipso nimirum corde, quid gloriosius esse poterat ad vexillum amoris erigendum in tam gloriosae victoriae monumentum?

Sed elegantius est, quod sequitur: *In vno oculo tuorum, in vno crine colli tui:* quemadmodum enim in bello primum quis vincitur, deinde capitur, & ligatur tanquam captiuus: ita hoc loco fatetur sponsum se primum sponsae oculo tanquam telo deiectum, deinde tanquam captiuum ligatum eiusdem crinibus: hanc enim ob causam & oculi, & crinis fit mentio. Multo autem illustrior victoria redditur, cum tantus Rex non utroque Virginis oculo: sed vno tantum victus ac deiectus, nec tota eius Caesarie, sed vno tantum eius crine, fragillissimo nimirum fune ligatus dicitur: ex eo enim magis adhuc apparet Virginis pulchritudo, quae suffecerit ad Regem potentissimum vel vno aspectu superandum, & vno tantum crine vincendum. Idem quoque habes expressum illis verbis *Cant. 7. quae iam aliàs vberius obseruauimus: Coma capitis tui sicut purpura Regis iuncta canalibus:* quem locum ita Septuaginta transulerunt: *Caesaries capitis tui sicut purpura, Rex ligatus in canalibus:* vbi crines sponsae canalibus comparantur, quia crispantes capilli similes videntur vndantibus aquis per canales quasi crispato more decurrentibus. In suis igitur crinibus Virgo ligatum Regem quasi captiuum gerit, quem videlicet amoris telo deiecit, sibi que per incarnationem subiectum reddidit, vt iam deinceps Salomon mulierem illam fortem quaerere desinat. *Prou. 31.* Quanquam & illis verbis mihi ille ad Virginem spectasse videtur, & dixisse: quis tortem illam mulierem tandem fortunatus inueniat, quae caput serpentis conterere, & Regem potentissimum Messiam debet oculis suis capere, & aureis crinibus irretitum veluti captiuum per amorem gestare, toto orbe instar prodigij ostentandum? Hoc igitur duplici de causa, quam commemorauimus, vexillum amoris erectum in Virgine dicitur.

X. Tertio, est Virgo vexillum fidei, quia sub Virgine tanquam sub vexillo fides militat: etenim vniuersae ferè Hæreses duo potissimum fidei nostrae mysteria, Trinitatis videlicet, & incarnationis oppugnant: vtrumque tamen ex Virgine facile constituitur: nam eo ipso, quod mater filij asseritur, simul & diuinarum personarum pluralitas, & vera Verbi diuini incarnatio astruitur. Quo sensu accipiendum videtur illud, quod de Virgine capit sancta Ecclesia: *Cunctas hæreses sola interemisti in vnica*

universo mundo. Quare iure optimo vexillum fidei appellari potest, sub quo militaris fides de vniuersis suis hostibus gloriosissime triumphauit. Nec multum abhorret ab hac appellatione illa, qua vsus est D. Cyrillus Alexandrinus homil. 6. contra Nestorium, cum Virginem appellauit *Sceptrum orthodoxe fidei*, vt si fides tanquam Princeps, ac Regina pingenda esset, ei Virgo pro regali scepro apponenda foret.

Cyrril Alex.
Item fidei
sceptrum.

II

Postremo est Virgo vexillum, quo omnes praesidij causa confugiunt, cum se laboribus, tentationibus, persecutionibus, imo ipsa etiam Dei ira premi conspiciunt. Cur enim non ad Virginem referre liceat illud Regij uaris Psal. 59. *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus, ut liberentur dilecti tui*. Nam quod eo loco intelligendum sit vexillum, perspicuum est ex Hebraeo: ubi pro significationem habetur *וַיָּצִיחַ*, quod nomen *vexillum* significat, a radice *וָצַח*, quod est vexillum erigere. Vnde Rabbi David in libro radicam, & in commentarijs de vexillo interpretatur. Idemque nomen habetur apud Elaiam, cap. II. cum de Christo Domino dicitur: *Qui stat in signum populorum*, Hebraice *וָצַח*, id est, in vexillum ad quod uidelicet omnes homines, & vniuersi populi tanquam ad ducem vexilliferum: imo tanquam ad vexillum Patris sub eo militaturi confugiant. Et Num. 21. cum est sermo de serpente illo arceo in figuram Christi in cruce pendens, dicitur ad Moysen: *Ea serpente anemo, & pane eum pro signo*, Hebraice *וָצַח*, id est, pro vexillo, vt indicetur Christum in cruce vexillum fuisse, quod Pater aeternus, tanquam in loco altissimo erexit, vt ad illud omnes, qui praesidium, & salutem optarent, possent tuto confugere. Ergo vt ad virginem beatissimam reueitatur, dedit eam Deus tanquam vexillum timentibus nomen suum, vt sub tanti vexilli praesidio fugerent a facie arcus, quem siue Deus ipse per labores, ac supplicia, siue demon per tentationes intenderet, imo Hebraice non est *וָצַח*, sed *וָצַח*, siue, ut instar vexilli exaltentur, nimirum super inimicos suos, quemadmodum Rabbi David interpretatur. Sic enim, qui ad Virginem confugiunt, ipsi quoque super inimicos suos gloriosum victoriae vexillum erigunt.

R. David.
Ad Virginem
Filiūque
tanquam ad
vexillum pra
sidij causa
fugendum.
Esci 1. 10.
Num. 14. 8.

R. David.

Virginem beatissimam esse signum magnū sumpto signo pro scopo.

SECTIO III.

Superest postrema signi pro scopo acceptio, qua non minus, quam praecedentes in Virginem conuenit. Fuisse igitur Virginem signum magnum, hoc est, scopum amplissimum, & omnibus conspicuum, in quem haeretici, daemones, omnesque Christi hostes suarum persecutionum, & blasphemiarum per summam impietatem sagittas collimarunt, docet Timotheus presbyter Hierosolymitanus in oratione de Propheta Simeone, ubi vult de Christo simul, & Virgine accipiendum esse illud Luc. 2. *Hic positus est in ruinas, & in resurrectionem multorum, & in signum, cui contradicetur*. Merito etiam Ioannes Apocal. 13. de Antichristo differens ait: *Datum est ei os loquens magna, & blasphemias: aperuitque os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius*. Quo loco per Dei tabernaculum ipsam quoque Virginem beatissimam possumus accipere, de qua cecinit Regius uares Psal. 45. *Sancitificauit tabernaculum suum altissimus*. Sic enim eum locum intellexerunt Methodius in Hypopantia Domini, & D. Athanasius in Euangelium de Deipara: cum enim viderent haeretici non posse se incarnationis veritatem eleuare, vni & virginitatem, & maternitatem Mariae prius euerterent, aduersus eam sibi potissimum dimicandum putarunt, vt matris ignominia redunderet in filium. Id quod multo ante praedictum fuerat Genes. 3. cum dictum est

I.

Tim. Hiers.

Luc. 2. 34.

Apoc. 13. 5.

Psal. 45. 5.

Methodius.

D. Athan.

Gen. 3. 13.

ad serpentem: Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius: ip-

D. Bernard

Hæreticorum
præbra in
Virginem.

se conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius: quem locum in hanc eandem
sententiam affert D. Bernardus sermone super signum magnum. Verè enim inimi-
citiæ sunt inter Virginem, ac dæmonem, & hæreticos eius administros, qui Virgi-
nis calcaneo insidiantur, cum eam illius pede opprimendi insectantur. Etenim
Euidius impiè dixit Virginem post Christi natiuitatem fuisse carnaliter cogni-
tam à Iosepho, contra quem duobus integris libris à cæcèrimè disputat D. Hier. Alij
hæretici dixerunt Virginem nõ esse dicendam *ἑοτόχορ*, id est, Deiparam, sed *ἑγε-
στέχορ*, siue à *ἑγὼ ἑτόχορ*, id est, Christi, siue hominis matrem; in qua hæc huius
Nestorius, qui impiè duas in Christo personas inuexit. Mahometani etiam negat
Mariam potuisse esse Dei matrem: & idcirco negant Christi diuinitatem. Mitto
Marcionem & Manichæos, qui negabant fuisse in Christo veram carnem, atque
adeo astruebant Virginis carnem ad substantiam Christi minimè pertinere. Sanè
optimo iure potest Virgo petra illi comparari, de qua exiuit aqua contradictio-

Num. 20. 12.

De Virgine
ut ex petra
aqua contra-
dictionis exi-
sit.

Esai. 46. 1.

nis, ubi iurgati sunt filij Israel contra Dominum, & sanctificatus est in eis, id est, sanctum se de-
clarauit conferendo videlicet beneficium in ingratos, & incredulos: verè enim
ex Virgine egressa fuit aqua, contradictionis, in qua iurgati sunt omnes hæretici
contra Dominum, qui tamen iis omnibus compressis sanctum se, sanctamque si-
mul Virginem declarauit. Quodd autem virgo appelletur petra, perspicuum est
ex loco illo Esaiæ 16. *Emitte agnum Domine dominatorem terræ de petra deserti ad mortem
filia sion*: quo loco petit Propheta aduentum Messia, vt aliàs aduersus Iudæos dis-
putauimus. Per petram autem deserti ad literam vrbs quædam Moabitarum in-
telligitur, ex qua erat oriunda Ruth, qua ad genealogiam Christi pertinet. Non
desunt tamen, qui eiusdem patris nomine Virginem adumbratam fuisse autumet,
in quibus est Abbas Guericus serm. 2. de Annunciat. B. Mariæ, ubi hanc reddidit
loci paraphrasim: *Emitte agnum Domine dominatorem terræ de petra deserti, hoc est, absin-
de petram de petra, sanctum, & inuisibilem sancta, & immaculata proferas virginis.*

Ab Gueric

II.

Ceterum quicumque in hoc signum tela direxerunt, miserè omnes perierunt:
idcirco enim Iohannes docet signum hoc in celo apparuisse, imo intra ipsum ca-
lum: (siquidem mulier illa pedibus lunam calcabat, atque adeo superiora luna
erat) constat autem sagittas, quæ in calum iaciuntur in ipsos recidere sagittarios.
Accedit, quodd nec ad calum vsque possunt perungere, nec si pertingerent, mulie-
ri intra calos inclusa nocere potuissent, cum oporteret prius calum ipsum pen-
trare, quod fieri non potest. Itaque Virgo in celo, imo supra calum constituta ni-
hil sibi timet à sagittariis: quare illud tantum superest, vt sagittæ in ipsorum sagit-
tariorum capita retorqueantur, quemadmodum accidit omnibus hæreticis: & vt
vnum de multis exemplum in medium afferamus, constat Nestorium Patriarchâ
Constantinop. in Virginem, si quis alius, impium maximè, & sacrilegum extitisse,
negasseque vt supra diximus, appellari posse Virginem *ἑοτόχορ*. Verùm quàm
miserè perierit, inde est manifestum, quod linguam illam, qua in Virginem blas-
phemauerat, ebullientes innumeri vermes tanquam satellites missi à Virgine cer-
tatim corrollerunt, ac depasti sunt, vt refert Nic. 14. hist. Eccl. c. 39. & Euag. l. 1. c. 7.

Nicéphor.

Euag. l. 1. c. 7.

III.

Cant. 4. 4.

Virginis præ-
stantia nulla
est mihi po-
test.

Atque hanc etiam ob causam præter alias, quas sequenti commentario de mi-
ra Virginis pulchritudine commemorabimus, arbitramur eius collum Cant. 4.
comparari turri Dauidicæ: sicut turris Dauid, inquit sponsus, *collum tuum, quæ ad-
fiscata est cum propugnaculis: mille elypei pendent ex ea, omnis aridatura fortium.* Cum
enim collum sit ea in homine pars, quæ gladio ferri solet, vt significaret sponsus
Virginem,

Virginem,

VIE
Ira
Apoc
C. 12
2. 2

Virginem, quantumcunque eius collum ab hostibus peteretur, nunquam tamen eis caput præcidi posse, hoc est, nulla vi eius præstantiam minui, comparavit eius collum turri Davidicæ omnium armorum præsidio munitissimæ: ut pectus eum esset gladium, qui in Virginis collum stringeretur, in scuta, & clypeos impenetrabiles incurere, & præterea non solum hebetari, sed etiam infringi. Idcirco etiam Virgo platano confertur. Eccl. 24. *Quasi platanus exaltata sum in terra aquas*: quoniam platani folia referunt speciem scutorum, ut observavit Hugo Cardinal. Itaque tot quasi scutis platanus cingitur, quot foliis vestitur, in typum videlicet Virginis, quæ tot clypeis munitur, quot prærogatiuis exornatur: quo fit, ut hæreticus qui Virginem inlectatur, in scuta innumera, & instar foliorum implicita, totamque Virginem protegentia necessariò incurrat. Illud etiam efficitur, ut qui ad huius platani umbram confugit, sub innumeris veluti scutis protectus lateat, atque adeo hostium ictus protegente Virgine tutus, ac securus irrideat.

Eccl. 24. 19.

Hugo Card. B. Virgo tot clypeis munitur, quot prærogatiuis exornatur.

Comparatur etiam idem collum Virginis Cant. 7. turri eburnæ, tum propter mirum puritatis cædorem, tum propter terrorem, quem hostibus incutit vel ipso eboris nomine, quod quia deus elephantis est, ipso nomine deterret Virginis aduersarios, dum cogitant sibi cum elephantorum dentibus rem futuram. Quidni eandem ob causam Virginem Salomonis throno comparauerim, quem duodecim leones seni ex utraque parte per sex gradus ambiabant? 3. Regum 10. ut inter leones sibi incedendum persuadeat, quicumque ad hunc veri Salomonis thronum irreuerenter accedere tentauerit, à quibus momento temporis corripendus, ac deuorandus sit. Merito igitur concludit D. Bern. serm. super signum magnum: *Nimirum, inquit, ipsa est quondam à Deo promissa mulier serpentis antiqui caput virtutis pede contritura, cuius planè calcaneo in multis versutis insidiatus est, sed sine causa, sola enim contriuit vniuersam hæreticam præuinitatem: alius non de substantia carnis suæ Christum edidisse dogmatizabat: alius paruulum non peperisse, sed reperisse sibilabat: alius vel post partum uero cognitam blasphemabat: alius Dei matrem audire, non sustinens magnum illud nomen heretico nos impiissime surrigillabat. Sed contriti sunt insidiatores, conculcati supplantatores, confutati derogatores, & beatam eam dicunt omnes generationes.*

III.

Cant. 7. B. Virgo hostibus suis terror.

3 Reg. 10.

D. Bernard.

Cur Virgo dicatur in cælo apparuisse.

SECTIO IIII.

DVplicem expositionem recipit hæc sententia: vna est, si ita legamus: *Signum magnum apparuit in cælo*: quodnam signum *Mulier amicta sole*, &c. ita ut ipsa mulier amicta sole lunam, calcans pedibus, gerensque in capite coronam duodecim stellarum, appelletur à Ioanne *Signum magnum*: de qua expositione dicendum postea. Altera est, si ita contextum dispungamus: *Signum magnum*, videlicet mihi ostensum est: quodnam tandem illud? *Apparuit in cælo mulier amicta sole*, ut miraculum in eo sit, quod mulier in cælo posita, eaque amicta sole apparuerit Ioanni in terris existenti, ut verbum, *apparuit*, non cum signo magno: sed cum sequentibus verbis iungatur: de qua expositione in præsentia differemus.

Arbitramur igitur tamquam signum magnum commemorari à Ioanne, quod ipsi mulier, eaque amicta sole in cælo apparuit: cum enim sol qui centum sexaginta vicibus: ut Astrologi demonstrant, magnitudine terram superat, tam exiguis nobis appareat, sanè instar prodigij est, quod mulier in cælo constituta à Ioanne in terris agente videri potuerit, neque tanta distantia, solisque ipse splendor satis fuerit ad eam occultandam. Quo mysterio mirum in modum

II.

B. Virgini mira excellentia.

resplendet Virginis magnitudo, quæ tanta est, vt eam neque Christi solis iustitiæ
cam ambientis splendor, & magnitudo obruat, neque quæcumque etiam summa
distantia oculis eripiat. Sanè magna loco laudis dictum est de Ioanne Baptista
Lucæ 1. *Erit magnus coram Domino*: parum enim esset magnum coram hominibus
esse: irum omni ex parte maximum: at coram Deo, qui immensus est, & cuius
comparatione nihil sunt omnia, magnum esse, id verò eximie est, & extraordina-
ria magnitudinis. Audi quid Esaias dicat cap. 40. *Eccc gentes quasi stilla stula, &*
quasi momentum statera reputata sunt: ecce insula quasi puluis exiguus. Omnes gentes
quasi non sint, sic sunt coram eo; & quasi nihilum, & inane reputata sunt ei. In quem
locum aduertendum est pro eo, quod nos habemus, *momentum statera*, esse He-
braicè פתך, quod nomen p̄p̄riè significat tenuissimum puluerem, qui adhæret
statera. Itaque sicut tenuissimus puluis statera lancibus adhærens nihil addit pon-
deris: ita vniuersæ gentes coram Deo nullius sunt momenti: 70. transferuntur

Luc. 1. 15.
Ioannis Ba-
ptista excel-
lentia.
Esai. 40. 15.
13.

Omnes gentes
coram Deo in-
star guttulæ.

Omnes gentes quasi stilla, & stula: hoc sensu, quem nonnulli afferunt, sicut qui por-
tat titulam plenam aqua, parum curat, si vna excidat guttula: ita se habet Dei com-
paratione scientia, & potestatis omnium gentium, vt si omnes gentes perirent, per-
inde esset, ac si Deo vna guttula ex titula decideret. Esse autem sermonem de ho-
minum scientia ad literam, patet ex præcedentibus: *Quis adiuuit spiritum Domini?*
aut quis consiliarium eius fuit? Ecce gentes quasi stilla stula, &c.

III.

Alij transferunt ex Hebræo: *Quasi leuitus bilancium*, iuxta quam versionem si-
gnificatur Deum, si velit, facillimè posse gentes conuertere: facillimè enim est bi-
lances itatera in hanc vel illam partem, vel minimo digiti impulsu inclinare. Ad-
de illud etiam indicari, sicut in hanc, & illam partem facillè est bilancios impellere:

Mundi impe-
ria inuicere
Deo quàm sit
facillimum.
Inconstanti-
rerum huma-
narum.
Prou. 8. 30.
Lycan.
Omnibus san-
ctis quantum
præstet B.
Virgo.
Pet. Damia.
B. Virgo que-
dam modo
mæstra Dei.

ita Deo facillimum esse mundi imperia in hanc, vel illam partem inuicere, vt
quæ magnam in gloriam creuerant, & altius quasi altæ palanx statera sublimior
eminabant, facta rerum conuersione iterum deciderent: & quæ subiecta antea erant,
in sublime rursus elata dominentur. Itaque in hac bilancium similitudine non
solum Dei potentiam, sed rerum humanarum omnium inconstantiam licet agno-
scere. Id quod iam aliàs ostendimus ex illis verbis Prouerb. 8. *Ludens in orbem terra-*
rum, videlicet quasi pila, vt interpretatur Lycan. Quanta igitur erit virginis ma-
gnitudo, quæ Dei ipsius vicinitate non obruitur, & solis splendore non ita vin-
citur, quò minus appareat, & luceat, & tanto interuallo non occultetur? Qua-
re meritissimè Ioannes id tanquam signum quoddam magnum, prodigiumque
commemorauit, Ex quo illud etiam concluditur, quantum cæteris omnibus san-
ctis virgo antecellat, quippe qui cælo positi propè virginem videri à nobis in ter-
ra nequaqua possint. Vnde Petr. Damian. serm. de Assumpt. Virginis: *In illa, in-*
quit, inaccessible luce perlucens sic vtrorumque spirituum, id est, hominum; & Angelo-
rum habebat dignitatem, vt in comparatione virginis nec possint, nec debeant apparere. Hæc
ille. Imo & vno verbo dicamus, tanta est magnitudo virginis, vt ex ea liceat in fi-
nitam Dei magnitudinem, & immensitatem conicere, & quodammodo dimi-
tteri, nec Dei immensitas bene nota sit illi, qui non habeat satis exploratam vir-
ginis magnitudinem, quemadmodum disertis verbis dixit Petrus Chryso. serm.

Retr. Chryso,

104. *Tanta, inquit, est virgo, vt quantum sit Deus satù ignores, qui huius virginis men-*
tem non super, animam non miratur. Nec verò tantum solis amictus & circum-
fusus ipsam non obscurauit: sed quod est longè mirabilius, magis apparere, &
eminere fecit: quod contra accidit sideribus sole fulgente. Quòd enim ex so-
lis vicinitate mulier magis apparuerit, quàm si absens sol esset, inde ostendi-
tur, quòd huius mulieris magnitudo ex ipsius solis præsentia nascebatur, &

quo

VIE
I. I. I.
Apoc.
C. 17
Z. 3

quo erat soli propinquior, eo maior extabat, ut suo loco ostendemus, cum de hoc solis amictu disputabimus.

Secundò, Apparuit Virgo in cælo tanquam cœleste signum. Quemadmodum enim Virgo vnum est ex duodecim signis Zodiaci: ita Ioannes eodẽ sensu Virginem hanc in cælo signũ magnum appellasse videtur, innuens eam esse vnum ex signis cœlestibus, sed præ cæteris admirabile. Et quidẽ meritò: sicut enim sol dum obit signũ leonis, ardentissimus est, & noxius animãtibus, sed is ardor per ingressum eius in Virginem temperatur: ita Deus ante incarnationis mysterium perfectum in Virgine quasi sinũ Leonis iustrabat terribilis admodum mortalibus: sed ubi ingressus fuit in signum magnum Virginis, ardorem & iram in homines mitigavit. Nec vacat mysterio, quòd Virgo cœleste signum inter Leonem, Libramque sit constituta: nimirũ Virgo beatissima Leonis iram, iustitiæque rigorem dilungit, & quasi in medio collocata utrumque temperat, Leonis videlicet furore mitigato, & rigore stateræ temperato. Quid enim supplicij non inferret Leo Libræ coniunctus, hoc est, Deus status iustitiæ exercens? Et quidem quod ad Leonem attinet, ad Deum Leonem ante incarnationem, mitigatum tamen in Virgine videtur spectasse Regius vates, cum dixit Psal. 84. loquens de aduentu Messie: *Benedixisti Domine terram tuam: auertisti captiuitatem Iacob. & emisisti iniquitatem plebitus: operuisti omnia peccata eorum: mitigasti omnem iram tuam.* D. Hier. transtulit, *Continuisti* sed Hebraicè ad verbum est, *collegisti*, hoc est, retraxisti eo sensu, quo dictũ est Ioe. 2. ubi habetur eadem vox Hebraea: *stella collegerunt lucem suam*, id est, retraxerunt. Indicat verò verbum illud, *mitigasti omnem iram tuam*, Deum olim instar leonis rugientem, & iratum hominibus, tandem per mysterium incarnationis perfectum in Virgine mansueta factum, & tractabilem peccatoribus effectum.

Quod verò ad iustitiæ stateram spectat, cuius etiam Virgo rigorem temperavit, non obscure, ut quidam volunt, significatur illis verbis eiusdem Psal. *Veritas de terra orta est, & iustitia de cælo prospexit.* Pro quo aduertendum est diuinam stateram duabus lancibus consistere, vna misericordie, iustitiæ altera: sed ante incarnationem lance iustitiæ magis ponderabat, & alteram misericordie lancem in cælum vsque eleuabat: ibi enim misericordia in Angelis præcipuè splendebat. At per Virginem factum est, ut præponderaret lance misericordie, ad terrasque vsque descendens iustitiam in sublime ferret. Quare hunc sensum recipiunt verba, quæ citauimus, *Veritas de terra orta est*, id est, ut interpretatur D. Aug. Christus ortus est de Virgine: simulque cum illo apparuit in terra veritas completa promissionis de misericordia largiendã hominibus. Itaque altera misericordie lance beneficiorum pondere pressa ad terras vsque descendit: *& iustitia de cælo prospexit*, id est, altera iustitiæ lance, quæ antea in terris videbatur, iam in altũ euecta in cælo apparuit, præponderante nimirũ lance misericordie. Scio sensum literalem eum esse præcipuum, ut commemoretur tunc cunctitas bonorum spiritualium Messie tempore futura, significeturque tantam fore spiritualium bonorum affluentiam, ut terra nihil aliud videatur, quàm veritatem germinare, & cælum iustitiam depluere. Fauetque vox Hebraea, nam pro, *orta est*, habetur Hebraicè *נצח*, id est, *germinabit*, à radice *נצח*.

Porrò in eo etiam hoc signum Virginis est admirabile, quòd postquam sol in illud semel per incarnationem, & misericordiam fuit ingressus, nunquam amplius inde exierit, contra quàm soli accidit qui singulos menses in singulis signis obeundis consumit. Vnde meritò Ioannes hoc signum non qualecũque, sed magnum appellauit, tantæ videlicet magnitudinis, ut semper sit, quod à sole iustrari possit. Sunt enim innumeræ rationes in Virgine, propter quas Deus ab beneficia

IIII.

B. Virgo cœleste signum.

Diuisa iustitiæ rigorem temperat B. Virgo.

Psal. 84. 2. 12.

D. Hieron. loel. 2. 10. Per incarnationem mansue factus Deus.

Misericordia lance post incarnationem ponderat magis. D. August.

Bonorum spiritualium cunctitas tempore Messie.

VI. Sol iustitiæ semper in Virgine.

*Per Virginem
iram sui qua
re deposuerit
Deus.*

Geor. Venet.

*Ante incar-
nationem v-
traque manu
puniebat
Deus.*

Exod. 8. 19.

Esaï. 53. 1.

*Christo tan-
quã brachio*

suo homines

amplexatus

est Pater.

mortalibus conferenda permoueri potest: quæ quia nunquã in ea deficient, nunquam etiam sol ex hoc Virginis signo egreditur. Itaque Virgo Leonis iram cohibuit, rigorẽque iustitiæ temperauit: imo vsque adeo Deus per Virginẽ iram deposuit, vt manus sibi omnino teneri, vinciri, imo & in cruce fixas esse voluerit, ne sese ad puniendum mouere vllõ modo possent: quæ est annotatio Georg. Venet. tomo 1. problem. in sacram script. sect. 5. probl. 338. vbi obseruauit Deum pñcis temporibus plena vtraque manu punire solitum, atque idcirco decem plagis Agyptũ percussisse, quia vtraque manus aperta, & extenta in decem digitos fuit super Agyptios: vnde dictum est Exod. 8. *Digitus Dei est hic.* Cæterum post incarnationem vtramque istam manum cohibitam, imo & in cruce validissimis clauis confixam, ne sese ad puniendum excitaret: imo eo habitu & forma expansas manus, vt Patrem exorarent, eumque nobis conciliarent. Adde eo etiam habitu amplexantis speciem retulisse: hanc enim ob causam præter alias Christus brachium Patris dicitur Esaïa 53. *Brachium Domini cui reuelatum est?* quia videlicet Christo tanquam brachio Pater in humani generis collum extento amplexatus fuit mortales in signum beneuolentiæ, & factæ iam per Christum reconciliatonis.

VII.

D. Gregor.

Deut. 33. 17.

Rhinocerotis

cur compare-

tur Christus.

Dion. Cars.

Iob. 39. 12.

Eandem Virginis potentiam ad Dei futorem mitigandum alia quoque similitudine desumpta ex rhinocerote animali fero cissimo illustrare possumus, de quo illud refert D. Greg. lib. 31. Mor. c. 13. tantæ esse fortitudinis, vt nulla vi capi possit, nisi miro quodam artificio. Virgo enim puella proponitur, quæ venienti linum aperit, in quem ille omni feritate deposita capitiam mansuetus infert: itaque ab eis, à quibus quæritur, repente velut inermis inuenitur. Id quod ad rem præsentem maximè pertinet: quod enim Christus rhinoceroti comparetur, patet ex Deut. 33. vbi Moyses in benedictione Ioseph sic ait. *Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit gentes vsque ad terminos terræ.* Sunt & alia quoque huius similitudinis rationes. Primum, quia rhinoceros cum elephãte bellum gerit, eumque cum aggreditur eo cornu, quod nare gestat, in ventrem elephantis adacto interimit: ita enim Christus dæmonem cornu diuinitatis euertit. Deinde, quoniam vt loco Deut. citato dicitur, instar rhinocerotis vnico diuinitatis cornu suos omnes inimicos ventilauit, gentesque vniuersas suo imperio subiecit. Hic igitur rhinoceros fero cissimus ante incarnationem existens & omnino insuperabilis tandem ad conspectum Virginis fero citatem deposuit, & mitissimus in eius signum immisso capite sese ab omnibus capi, vinci, imò & vinciri passus est: sic enim hoc rhinocerotis capiendi artificio Virgini accommodat Dionys. Carth. lib. 3. de laudibus Virginis art. 22. Itaque impletum est illud, quod tanquam adynaton, & impossibile Deus Iobo proponebat cap. 39. *Nūquid valet rhinoceros seruire tibi? aut morabitur ad præseppe tuum? Nūquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te? Quid enim? nõnne hunc rhinocerotem in præsepio vidimus? nõnne cruce vt aratro terram profcidit, vt nobis gloriam inde nascituram seminaret?*

VIII.

D. Hieron.

Gentiliu po-

pulus ante E-

uangelij præ-

dicatorem

rhinoceros.

Coloss. 2. 2.

Esaï. 45. 14.

Cæterum D. Hieronymus in commentariis eius loci, cuius expositionem obiter perstringendam duximus, per rhinocerotem Gentilem populum intelligit, qui antea superbus, & indomitus tandem victus prædicatione Euangelica Ecclesiæ seruit, alligatus nimirum charitatis loro. *Lorum*, inquit, *Charitatem Christi intelligere debemus, de qua loquens Apostolus ad Coloss. secundo ait: Copulati in charitate: cuius vinculis colligandos mortales Esaïas olim prædixerat c. 45. Labor Agypti, & ne-gociatio Aethiopia, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: & post se ambulabunt, vincit manibus pergent. Et Dauid exponens, quemadmodum charitatis vincula*

per

per ministros verbi Dei vincendi essent credentes, ita loquitur Psal. 149. Ad alligandos Reges
eorum in compediibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Quorum vinculorum nominibus cha-
ritatis Christi fortunam voluit demonstrare, quæ etiam fortis, & potens in manicis ferreis ad
amorem Domini constringit. Hæc Hieronymus.

Postremò apparuit Virgo in cælo, quia tota fuit cælestis, nihilque habuit terre-
num: quam ob causam adumbrata fuit in throno illo sapphirino, super quæ Deus
ipse residebat, vt refertur Ezech. 1. Super firmamentum, quod erat imminens capiti ani-
malium quasi aspectus lapidis sapphiri similitudine throni: & super similitudinem throni similitu-
do quasi affectus hominis desuper. Constat enim sapphirum esse cælestis coloris, vnde
plerique in eum locum docent per firmamentum posse intelligi Angelos, per
thronum autem sapphirinum super firmamentum collocatum beatissimam Vir-
ginem, quæ super omnes choros Angelorum fuit euecta: thronum inquam, non
iudicij, & vindictæ, sed misericordiæ, & gratiæ, iuxta illud ad Hebr. 4. Ad eam cu
fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam in auxilio oppor-
tuno. Non vacat autem mysterio, quoddam super hunc thronum sapphirinum homo
quidam ex electro residebat, qui Christum natum ex Virgine figurabat: & meri-
tò quidem ex electro, quia in Virgine residens benignus est omnibus, & miseri-
cordiæ suæ electro ad se amandum attrahit vniuersos. Ipse etiã solus super thro-
num residet, quia solus matris suæ merita, & gloriam transcendit. Porro vsque
adeo Virgo sapphirina est, hoc est, cælestis, vt fudata in sapphiris dicatur Esai. 54.
Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphirum, & ponam iaspidem propu-
gnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles:
quo loco est sermo ed litera de Ecclesia per Christum fundanda. Nec enim, vt nu-
gantur Hebræi, ad Hierusalém illa materiale pertinere potest huiusmodi fabrica.
Et quidem lapides per ordinem sternendi significant Ecclesiæ ministros suo quæ-
que gradu, & ministerio disponendos iuxta illud 1. ad Cor. 12. Quosdã quidem posuit
Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, quorũ quisque suo
gradu cõtētus esse debet: ideo sternendi dicuntur per humilitatē, & per charitatē
ordinandi, vt nimirũ sinant se sterni, & ex Architec̃i præscripto ordinari. Funda-
da etiam dicitur in sapphiris, id est, in hominibus planè cælestibus, cuiusmodi A-
postoli fuerunt, qui fundamenta Ecclesiæ appellatũ ad Ephes. 2. Super adificati super
fundamentũ Apostolorũ. Propugnacula iaspidis sunt Martyres propter fidei fortitu-
dinem, & venas effusi sanguinis. Dicitur autē inter alia iaspis vim habere contra
phantasmata, quia nihil fortius Martyrũ exẽplo ad inanẽ mundi gloriã contem-
nẽdã, quæ instar phantasmatũ aliquid primo aspectu esse apparet, sed nihil habet
solidi: nihil etiam aptius ad vana dæmonũ terri culamenta vincenda, laborẽsque
omnes animi magnitudine superandos, quæ omnia præ Martyrum laboribus, ac
tormentis quasi inania quædam phantasmata iudicanda sunt. Portæ ex lapidibus
sculptis viros probitate excellentes, potissimũque religiosos, prædicatõres (que
significant virtutum omnium sculpturis exornatos, qui portæ dicuntur, quoniam
aliis aditum in cælum verbo, & exemplo patefaciunt. Denique lapides desidera-
biles omnes in vniuersum fideles, qui animum student virtutibus excolere.

Sed quanquam de Ecclesia ad literam sit hoc Esaiæ vaticinium accipiendum,
iure tamen optimo Virgini etiam potest accommodari propter virtutum om-
nium, & gratiarum varietatem simul, & pulchritudinem, quæ iis pretiosorum la-
pidum generibus explicantur. Illud præcipuè ad rem facit, quod dicitur funda-
da in sapphiris, qui lapides sunt cælestis coloris. Verè enim virgo beatissima fuit
in sapphiris fundata, quia omnes eius virtutes, & gratiæ cælestes planè, ac diuina

IX.

In B. Virgine
turrens nihil.
Ezech. 1. 26.

B. Virg. throno
sapphirinum.
Hebr. 4. 16.

Christus in
Virgine est
benignus
omnibus.
attrahit vni-
uersos.

Esai. 54. 11.
Ecclesia fa-
brica quam
sicut elegans.

1. Cor. 12. 28

Apostoli Ec-
clesiæ funda-
mentum est
cælestes ho-
mines.

Ephes. 2. 20.
Martyres
Ecclesiæ pro-
pugnacula.

Religiosi, &
prædicatores
portæ Eccle-
siæ.

X.

Virgini vir-
tutes omnes
cælestes.

fuerunt. Nec prætereundum, quòd non *adificata*, sed *fundata* in sapphiris dicitur, quoniam etiam ea, quæ in Virgine inferiora videbantur, & quasi totius ædificij fundamenta, cœlestia planè fuerunt: potissimum verò eius humilitas, in quâ tantquam in sapphiro fundata cœlum quoddam splendidissimum retulit. Accedit, quòd sapphirus, si excellat, insigniri solet pulcherrima stella, vt colligitur ex Plin. lib. 37. cap. 9. quòd præcipuè ad Virginem pertinet, quæ sapphirus fuit gerens pulcherrimam stellam, hoc est, Christum, qui stella appellatur Apoc. 1. *Qui vicerit, dabo illi stellam matutinam*, id est, meipsum, vt nonnulli interpretantur. Denique cur non dicatur Virgo omnino cœlestis, quam sol vestit, Luna calceat, stellæ coronant?

Plinius.
B. Virgo sapphirus stella
1. Christo insignita.
Apoc. 1. 2. 8.

COMMENTARIUM SECUNDVM EXEGETICVM.

De Virgine Deipara, in quo mulieris appellatio explicatur.

De nomine sanctissimæ Virginis.

SECTIO PRIMÆ.

I.

EQVITVR ordine in visione Ioannis explicandum, cur Virgo sanctissima dicatur mulier. Et quoniam postulat doctrinæ ratio, vt non solum, cur Virgo appelletur mulier, sed etiam qualis mulier illa fuerit doceamus: disputabimus hoc commentario de eximia Virginis forma, vel de duplici & animi, & corporis pulchritudine: hæc enim solet esse præcipua in fœminis prærogatiua. Sed prius de excellentis huius mulieris nomine disserendum.

II.

Tria nomina
tetragram-
mata apud
Hebræos.

Clem. Alex.
Theodor.

D. Hieron.
Greg. Naz.
Orig.
Euseb. Cæs.
Theodor.
Nomen Dei
cur ineffabi-
le.

Pro ampliori igitur cognitione eorum, quæ dicturi sumus, oportet altius repetito principio aduertere tria esse Hebræa nomina tetragrammata, vel quadrilitera mysteriorum plenissima, & quæ maximè pertinent ad excellentiam nominis Mariæ explicandam. Primum est nomen Dei ineffabile, quod ab Hebræis dicitur, *Semhamphoras*, id est, nomen expositum: id nomen communiter dicitur *Iehonah*: sed multò verius est germanam eius nominis pronunciationem ignotam veteribus fuisse, & adhuc ignorari: vnde quidam efferebant *Iahoh*, vt Clemens Alex. lib. 5. Strom. alij *Iaueh*, sine *Iah*, vt Theodoret. in quæst. super Exod. quæst. 15. Nullus verò antiquorum *Iehonah*, vt modò communiter pronunciat, imò omnes eiusmodi nomen *ἄνεξφώνητον*, id est, ineffabile appellarunt: quemadmodum docent Diuus Hieronymus epist. 136. ad Marcel. D. Gregorius Nazianzen. orat. 4. de Theologia, Origen. homil. 14. super Num. Euseb. Cæsar. lib. 11. de præpar. Euang. cap. 8. Theodoret loco citato: quanquam Hebræi dicant appellari ineffabile, non quòd pronuciari non possit, sed quòd nemini illud pronuciare licitum fuerit, præterquam summo Sacerdoti, idque solum in benedictionibus, quæ fiebant in templo: imò putabant, si quis illud irreuerenter pronuciallet, fore periculum, ne rueret vniuersa mundi fabrica. Itaque vbi-
cunque illud in sacris literis offenderent, loco eius legebant *Adonai*, vel *Elohim*.
Cæterum